

הלכות הדף היומי

מסכת ראש השנה

תוכן

- א. המינין ... ושחטאו והחטיאו את הרבים ... יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות..1
- ב. פושעי ישראל בגופן ... כי לית להו תקנה ברוב עונות הכא מחצה עונות ומחצה זכויות ... מאי ניהו אמר רב קרקפתא דלא מנח תפילין.....2
- ג. כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם
3
- ד. מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה.....4
- ה. כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו.....5
- ו. שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור.....6

דף יז.

א. המינין ... ושחטאו והחטיאו את הרבים ... יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות

אלו הן¹ שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים, המינים, והאפיקורוסין, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל², המורדים ומחטיאי הרבים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא³ כיהויקים והמוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו לכסות המילה כדי שלא יראה שהוא מהול⁴.

¹ רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ו

² ואע"ג שלא נזכר בגמ' עיין מרכבת המשנה (העלמא) שכתב על פי מש"כ רבנו פי"א מהל' מלכים ה"א דכל שאינו מאמין בו כופר בנביאים וגם בתורה וכו' ונמצא הוי בכלל הכופרין בתורה ועיין בפ"י המשנה פרק חלק דכתב רבנו דבכלל יסוד י"ב כל החולק על מלכות בית דוד ובסנהדרין דף צ"ז תיפת רוחן של מחשבי קיצין [שאם לא יבא משיח בזמן קצו יבא לידי כפירה.

³ מצאתי מפורש בירושלמי פ"ק דפאה על אלו שאין להם חלק לעוה"ב הוסיפו עליהן הפורק עול והמפר ברית והמגלה פנים אין לו חלק לעוה"ב הפורק עול שאומר יש תורה ואיני סובלה. המפר ברית שמושך ערלתו והמגלה פנים וכו' תני רבי חנינה וכו' זהו שעובר על דברי תורה בפרהסיא כיהויקים מלך יהודה וחבריו ועי' ירושלמי פ' חלק. מרכבת המשנה שם

⁴ מעשה רוקח שם מתוס' ועיי"ש מה שהאריך

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

ב. פושעי ישראל בגופן ... כי לית להו תקנה ברוב עונות הכא מחצה עונות ומחצה זכיות ... מאי ניהו אמר רב קרפתא דלא מנח תפילין

הבינונים⁵ אם היה בכלל מחצה עונות שלהן, שלא הניח תפילין מעולם מחמת שהמצוה בזויה בעיניו⁶, הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופן⁷, ודנין אותו כפי חטאו, שעל אף שדרכו של הקדוש ברוך הוא להטות הכף כלפי חסד, מכיון שנמצא בתוך עונותיו עון זה, כף חובה מכרעת והוא מוכרח לירד לגיהנם, ויש לו חלק לעולם הבא. וי"א⁸ שאפילו מניעתו הוא רק לפרקים הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופן והפמ"ג הביא בשם נ"צ דאפילו מי שביטל מתפילין יום אחד הוא ג"כ בכלל פושעי ישראל.

וכן שאר מצות עשה הנוהגות בגופו שלא קיימם מעולם כגון שלא קרא ק"ש ולא בירך על המזון אחריו מעולם הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופן⁹.

וכן כל הרשעים שעונותיהן מרובים דנין אותן כפי חטאיהם. ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו, שנאמר ועמד כולם עדיקים לעולם יירשו ארץ, ארץ זו משל כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא, וכן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא.

⁵ רמב"ם שם ה"ה

⁶ אבל אם אינו נמנע מלהניחם אלא מפני שהם צריכין גוף נקי והוא ירא שמא לא יוכל ליזהר בהם ע"ג דעבירה היא דבקהל יכול ליזהר בשעת ק"ש ותפילה מכל מקום אין זה בכלל פושעי ישראל בגופן. כס"מ שם וב"י או"ח לו בשם ר"ת ובב"ח כתב בשם תוס' שאפילו אם אין המצוה בזויה בעיניו אך נמנע מלהניחם מפני ביטול מלאכה או שאר הפסד ממון או מחמת עצלות ג"כ הוא בכלל פושעי ישראל בגופן אך דיש חילוק ביניהם לענין עונש בדלהלן.

⁷ לכך צריך כל אדם להיות זריז בהן. טור או"ח לו. ועיי"ש בב"י שדייק שנראה שאינו מפרש כפירוש ר"ת אלא כל מי שאין מניחן מאיזה טעם שיהיה הוא בכלל פושעי ישראל בגופן דאילו לפירוש ר"ת כל שאינו נמנע מלהניחם משום ביזוי לא הוי בכלל פושעי ישראל ואין לומר דהכי קאמר כיון דמצות תפילין חשובה כל כך שמי שאינו מניחן משכחת לה שיהא בכלל פושעי ישראל דהיינו כשנמנע מלהניחן משום ביזוי הילכך צריך להיות זריז בהם דמאי איריא תפילין כל המצות נמי אם נמנע מלעשותן משום ביזוי הוי בכלל פושעי ישראל דתפילין דנקט בגמרא לדוגמא נקטה והוא הדין לאינד"ך ועיי"ן בב"ח שכתב ג' חילוקים בדין זה עיי"ן להלן

⁸ מ"ב לו ב

⁹ כס"מ שם בשם הר"ן וד"מ או"ח לו, ועיי"ן בב"י שם שכתב "אפשר דשאני תפילין דהוי בכלל פושעי ישראל בגופן לפי שמניחן סמוך לגופו מה שאין כן בשאר מצות ומשום הכי כי מימנע מינייהו משום ביזוי אף על גב דהוי בכלל פושעי ישראל מכל מקום בכלל פושעי ישראל בגופן לא הוי".

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

הבינונים שיש בכלל עונותיהם עון פושעי ישראל בגופו¹⁰, אם עונותיו מרובין מזכותיו יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חדש¹¹, ולאחר י"ב חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים, כלומר זכות הוא להם שהם תחת רגלי הצדיקים דעל כ"פ הצדיקים יבקשו עליהם רחמים.

ויען כי גדול כח מצות תפילין¹² כל כך, ולהיפך העונש רחמנא ליצלן. לכן יזהר כל אדם לקנות תפילין מסופר מומחה וי"ש ובעל תורה, וכן רצועות יקנה מאיש נאמן כדי שיהא בטוח שנעבדו לשמן מעורות טהורות, כי מי שהוא מניח תפילין פסולים לא לבד שאינו מקיים המצוה אלא שמברך כמה וכמה ברכות לבטלה שהוא עון גדול.

ובעו"ה רבה המכשלה במה שקונים תפילין ורצועות ממאן דהוא לפי שמוכרים בזול, ורובן אינם מרובעין ועוד יתר קלקולים שמצוי בהם בעת כתיבתן. וכל ירא שמים יתן אל לבו אם על מלבושיו וכליו הוא מהדר שיהיו כתיקונם מכ"ש בחפצי שמים שלא יצמצם ויחוס על הכסף אלא יהדר לקנות אותן שהם בודאי כשרים אף שמחירם רב.

וכתב הד"מ בשם המרדכי יש לאדם להדר אחר תפילין נאים שנאמר זה אלי ואנוהו דהיינו שכתבן לבלר אומן בכתב נאה, ובדיו נאה ובקולמוס נאה וקלפים נאים.

ג. כל פרנס המטייל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים

אינו רואה בן תלמיד חכם

אסור¹³ לדיין להתנהג בשררה וגסות על הצבור, אלא בענוה ויראה. וכל פרנס¹⁴ כלומר ת"ח שהוא דיין לרבים לדון הציבור, המטייל אימה יתירה על הצבור, שלא לשם שמים, אינו רואה בן ת"ח, לעולם.

¹⁰ עיין ב"ה או"ח שם ב"ה אורח חיים סימן לו שכתב לדעת תוס' "לבאר דשלישה חילוקים בדבר והוא דעיקר פושעי ישראל בגופן נידונין בגיהנם שנים עשר חודש וכו' אינו אלא כשהמצוה בזויה עליו וכו' אבל אם אינה בזויה עליו אלא שאינו רוצה להניח תפילין להתבטל ממלאכתו אינו בעונש זה דנידון בגיהנם שנים עשר חודש וכו' מיהו בכלל פושעי ישראל בגופן הוא, ויש עליו מקצת עונש גיהנם תוך שנים עשר חודש, אבל פתחי תשובה על שולחן ערוך הושן משפט הלכות דיינים סימן ה סעיף ד

לאו פרנסים שלנו דהיינו מנהיגי הקהל אם ירא להניח משום דבעינין גוף נקי וכו' הא ודאי דאין עליו דין פושעי ישראל בגופן כלל". ומדברי הרמב"ם לא משמע כן דמשמע שכל שהוא בכלל פושעי ישראל דוקא אם עונותיו מרובין נידון וכו'

¹¹ מ"ב שם ד

שם

¹³ שו"ע ונו"כ הו"מ ח ד

¹⁴ כתב ברכי יוסף [וכאן אות מ'], לאו פרנסים שלנו דהיינו מנהיגי הקהל, אלא ת"ח שהוא דיין לרבים לדון הציבור. מהרש"ל ביש"ש קדושין פ"ד סי' ד', ועיין מנחת יעקב בשו"ת סי' א', עכ"ל

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

ד. מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה

בשעה¹⁵ ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו¹⁶ לאחר מיתתו לידע אם ילך לגן עדן או לגיהנם¹⁷, אין מחשבין עליו עון שהטא בו תחלה כלומר אדם ישר ותמים בדרכיו אם נכשל בחטא ועדין לא בא הטא לידו מעודו אותו החטא אין הקדוש ברוך הוא כותבו אלא מעבירו וכך היא מדתו של הקדוש ברוך הוא שלא לחייבו מתחלה¹⁸ ולא שני אלא משלישי ואילך¹⁹, אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרובין על זכויותיו אותם שתי עונות מצטרפים ודנין אותו על הכל, ואם נמצאו זכויותיו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך מעבירים כל עונותיו ראשון ראשון, לפי שהשלישי נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים, וכן הרביעי הרי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד סופן, במה דברים אמורים ביחיד²⁰ שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, אבל הצבור תולין להן²¹ עון ראשון שני ושלישי שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו.

¹⁵ רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ה

¹⁶ דגרסינן בפ"ק דר"ה ב"ש אומרים שלש כיתות ליום הדין צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים. רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה בינונים יורדים לגיהנם ומצפצפים ועולים וב"ה אומרים רב חסד מטה כלפי חסד. תנא דבי ר"י מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עונות מיחשב בהדיהו.

¹⁷ כס"מ בבייאר דעת הרמב"ם ולדעתו ר"י בר יהודה בסוגייתנו בשנדון אם ילך לג"ע או לגיהנם דומיא דההיא דר' ישמעאל דמס' ר"ה הנוכר.

¹⁸ לחם משנה שם

¹⁹ כך ביאר הר"ן ז"ל ביאר בר"ה לדעת הר"ף דלדעת מאן דקאמר ועון עצמו אינו נמחק ר"ל שהעון ראשון ושני דאין מונין לו הם תלויים ועומדים ואי איכא רובא עונות הוין מראשון ושני מגלגלין עליו את הכל ואי ליכא לא. ויש שם פירוש אחר שפירש שם הגאון דאין הכונה באומרו מעביר ראשון לענין חטא ראשון ושני דלא קא חשיבי. ולדעתו אין הפרש בין ראשון ושני כלל לכל שאר, וה"פ כשהקב"ה רואה לאדם שרובו זכאי מעביר ראשון כלומר כל העונות שעושה מעבירים ונחשב כאילו לא עשה עונות כלל וקאמר רבא אף על פי שמעבירים אינם נמחקים לגמרי אלא תלויים ועומדים שאם נמצאו רובם זכויות אותם העונות נמחקים אז לגמרי אבל אם רובן עונות אז ודאי כל אחד נחשב ואינו מעביר ראשון ראשון כלל.

²⁰ גירסת הרמב"ם בגמ' תניא ר"י בר יהודה אומר עבר אדם עבירה פעם ראשונה ושניה מוחלין לו שלישית אין מוחלין לו שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר והתניא שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו הא ביחיד הא בצבור, זו היא גירסת הר"ף והיא גירסת רבינו והראב"ד גרס כדאיתא לפנינו ולפיכך כתב "ואין הפרש בגמרא בין יחיד לצבור ולא ידעתי מאין מצאו" כס"מ ולח"מ שם.

²¹ וא"ת בצבור לא שייך בשעת המיתה שכל הצבור אין מתים ביום אחד לשנאמר שנידון כאחד אם ילכו לג"ע או לגיהנם, ועוד שאמר תולין להן ובשעת המיתה לא שייך תולין. וי"ל דשייך לומר שהצבור נדונים כאחד אם ילכו לג"ע או לגיהנם והא כיצד אם כל אחד מהצבור לא עשה עון בפני עצמו לשילך לגיהנם אבל הוא ראוי לילך לג"ע והצבור בכלל חטאו חטאים הראויים בעדם ללכת לגיהנם ילכו כל אחד ואחד כשימות לגיהנם שהרי מצינו דור הפלגה אין להם חלק לעוה"ב ולא אשכחן שמתו כלם כאחת אלא ודאי כדאמרן. כס"מ שם.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

וכשדנים בר"ה י"א²² שאין מעבירין ראשון ראשון אלא מונין כל עונותיו גם את הראשון גם את השני. בין ביחיד ובין בציבור. וי"א²³ שבראש השנה שוקלים עונותיו להיים או למוות כמו ששוקלים לאחר מיתה ביחיד ובציבור תולין וכנזכר.

וי"א²⁴ שמה שזכר שמעביר ראשון ראשון זהו ליום הדין הגדול²⁵ ולהציל הבינונים מגיהנם ואינו ענין למחילת עון. רק²⁶ בתחלת מעשיו של אדם מימי עונשו ואילך, שחטא הראשון והשני והשלישי שיזרמנו לידו אם עשה מהם תשובה אף על פי שהם מן החמורים שצריכין יסורין ויוה"כ למרק אלו הראשונים אינן צריכין שהם מחולין לגמרי. ואין חילוק בכך בין יחיד לציבור.

ה. כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו

כבר התבאר במסכת יומא דף פז: שהמבקש מחבירו מחילה המוחל לא יהיה אכזרי מלמחול, אלא ימחול לו מיד. שכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וידע שאם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחלו לו.

לכן יוכיח²⁷ האדם את נפשו ויאמר למה תסבול יסורים בעה"ז ובגיהנם על עונותיך הלא טוב לך לסבול חרפת אנוש וגידופיו ולא תענה ותשמח ביסורים אלו כי תעלת רפואה הם לנפשך זרח בחשך אורך וז"ש ז"ל הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושיין מאהבה ושמהים ביסורים

²² כך ביאר בבס"מ את דעת הרמב"ם.

²³ לח"מ בדעת הרמב"ם שם וז"ל שהרכיב ב' מאמרים המאמר במס' ר"ה מעביר ראשון ראשון וכו' עם המאמר הנאמר ביומא תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אדם חוטא פעם ראשונה ושניה וכו' והכל איירי בראש השנה וה"ה בשעה ששוקלין בעת מיתתו שעושיין כך לדעת רבינו שסובר ששוקלין נמי בעת ההיא.

²⁴ השנות הראב"ד שם

²⁵ וולדעה זו אף הראש השנה כשהקב"ה רואה לאדם שרובו זכאי מעביר ראשון כלומר כל העונות שעושה מעבירים ונחשב כאילו לא עשה עונות כלל וקאמר רבא אף על פי שמעבירים אינם נמחקים לגמרי אלא תלויים ועומדים שאם נמצאו רובם זכיות אותם העונות נמחקים אז לגמרי אבל אם רובן עונות אז ודאי כל אחד נחשב ואינו מעביר ראשון ראשון כלל. לח"מ שם

²⁶ שהראב"ד ז"ל בהשנות לא מתחוויר לו דרך זה של הרי"ף ז"ל והוא מפרש דשני המאמרים הם חלוקים דתנא דבי ר' ישמעאל איירי ביום ר"ה ולא הוזכר כאן כלל חטא ראשון ושני ופירש הוא שכששוקל העונות ומצאם כנגד הזכיות מחשבו הקדוש ברוך הוא לצדיק גמור ומעביר כל עונותיו ראשון ראשון וכמו שהוא לפירוש הנאון ולא איירי בחטא ראשון ושני כלל וזה לא איירי בר"ה אלא בחטא ראשון ושני שעושה האדם בתחלת ימיו שהקב"ה מוחלו בתשובה ולא בעינן יוה"כ ויסורים זהו דעתו ז"ל מבואר בהשנות.

בד"א ביחיד שנאמר הן כל

²⁷ ספר חרדים מצות התשובה פרק ז

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

עליהם הכתוב אומר ואזהביו כצאת השמש בגבורתו, פי' החסיד ששלש מדרגות דבר התנא זו למעלה מזו ראשונה מי ששומע חרפתו ומשיב אבל אינו מעליב את חברו בתשובתו שנית שאינו משיב כלל אך לבו מר לו בקרבו שלישית ששמה ביסורין הם הדברים של חרפה אשר שמע אולי גם ה' יכפר עונותיו.

אולם אם הוא מתכוין לטובת המבקש מחילה, כדי שיכנע לבבו הערל ולא יתרגל להתנהג באופן זה. או שחושש שלא יבא לו לעצמו איזה רעה ע"י שימחול לו, אז אינו צריך למחול לו דהיינו קודמין לחיי חברו. אך צריך להסיר השנאה מלבו אחרי שבאמת ביקש ממנו מחילה.

ואם הוציא עליו שם רע אינו צריך למחול לו בכל ענין, אפילו אם יבקש ממנו כמה פעמים. משום שאפשר שיש בני אדם ששמעו הוצאת הלעז עליו, ולא שמעו הפיוס, וידמה להם שאפשר שהלעז הוא אמת, ולא יצא עדיין אדם זה נקי מחשד. ומכל מקום מדת ענוה למחול אפילו בהוצאת שם רע.

דף יז:

ו. שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור

שליח הציבור צריך להתעטף בטלית בעת אמירת הסליחות²⁸ שהרי למדונו חז"ל "מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח ציבור, והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה (י"ג מידות של רחמים הנאמרים בסליחות) ואני מוחל להם". ומכאן שעל שליח הציבור להתעטף בטלית בעת אמירת הסליחות²⁹. ואין לומר י"ג מידות בלא עטיפה³⁰.

ויש שלמדו³¹ מכך שאף בשעת התפלה צריך להזהר ביותר להתעטף בטלית מצויצת, גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים.

²⁸ ט"ז תקפא ס"ק ב; מגן אברהם תקפא ס"ק ג בשם הלבוש

²⁹ שו"ת עצי חיים אור"ח סימן ט

³⁰ מג"א יח ב

³¹ רמב"ם הלכות ציצית פרק ג הלכה יא עיי"ש בבני בנימין

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

יש שלמדו³² שכל עובר לפני התיבה צריך להתעטף כדאמרי' מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כש"ץ, וי"א שאף האומר קדיש יתום יתעטף מפני כבוד צבור.

ויש שלמדו³³ שמטעם זה אין היחיד רשאי³⁴ לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים, דדבר שבקדושה הם.

יש המביאים מכך ראייה שצריך שיהיו ציציותיו וטליתו לבנים שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור והיינו בטלית של ציצית. ומצינו אצלו יתברך, כתיב [דניאל ז, ט] לבושה כתלג חור, אם כן גם ציצית יהיו לבנים³⁵.

³² מנ"א יח ב ומ"ב שם ה ועיי"ש בשע"ת.

³³ ביאור הגר"א אורח חיים סימן תקסה סעיף ה "ויחיד אינו אומר י"ג מדות, מטעם דאמר רבי יוחנן מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח ציבור כו', ולכך אין אומרים כי אם בציבור, תשובות רשב"ש סימן קצ"א". אשל אברהם (אופנהיים) אורח חיים סימן תרב סעיף א

³⁴ שו"ע ונו"כ תקסה ה

³⁵ עמרת זקנים סימן ט ס"ק ד וז"ל והאשכנזים אין נוהגים לעשות הציציות רק לבנים. הנה על זה, ולאפוקי נפשיה מפלוגתא, יעשה גם כן טלית קטן מתחת למדיו מצמר לבן, כדי שיהיו הציציות לבנים, ויהיו מצבע הטלית. כן נראה לי.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>